

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

доктора наук з державного управління, доцента

Ярового Тихона Сергійовича на дисертацію

Димитрієвої Оксани Ігорівни

виконану на тему

**«ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ДІТЕЙ У КІБЕРПРОСТОРІ ЯК
ПРІОРИТЕТ ГУМАНІТАРНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ»,**

**подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук з
державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління
у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку**

На підставі вивчення дисертації та опублікованих за дослідженою темою наукових праць здобувача, а також матеріалів щодо апробації та практичного впровадження результатів виконаного Димитрієвою Оксаною Ігорівною наукового дослідження, можна констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладу в опублікованих працях та визначити загальну оцінку проведеного дослідження.

Актуальність теми дисертаційної роботи.

У сучасних умовах глобальної цифрової трансформації суспільства, зокрема активного проникнення інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери життєдіяльності, проблема захисту дітей у цифровому середовищі набула особливої актуальності. Діти як найвразливіша соціальна група дедалі частіше стають не лише активними користувачами цифрових платформ, але й об'єктами численних кіберзагроз, які мають як технологічне, так і соціокультурне, психоемоційне та правове підґрунтя. Відсутність належного контролю, цифрової компетентності, системи превентивного реагування з боку держави та суспільства створює передумови для формування стійких ризиків, що негативно впливають на безпеку, розвиток, благополуччя і соціалізацію дитини.

Ситуація ускладнюється також умовами повномасштабної війни в Україні, яка посилила загальну вразливість соціального простору, обмежила

доступ до безпечного навчального та соціального середовища для дітей, а також активізувала використання цифрових каналів як інструментів маніпуляції, дезінформації, вербування, інформаційного терору тощо. Відповідно, питання забезпечення цифрової безпеки дітей набуло пріоритетного значення у сфері національної гуманітарної безпеки, що вимагає цілеспрямованої державної політики, чітко окреслених механізмів публічного управління, стратегічного бачення, а також міжвідомчої і міжсекторальної координації.

Незважаючи на наявність окремих нормативних актів і ініціатив в Україні, державна політика у сфері цифрової безпеки дітей залишається фрагментарною, реактивною і недостатньо інтегрованою з іншими елементами державного управління. Відсутність цілісної системи моніторингу кіберзагроз, низький рівень цифрової грамотності серед педагогів, батьків і самих дітей, недостатня розвиненість інституційної інфраструктури, обмеженість технологічного інструментарію, недосконалість законодавчої бази та брак науково обґрунтованих підходів до розбудови цифрового захисту – все це обумовлює необхідність комплексного наукового дослідження механізмів формування та реалізації державної політики у цій сфері.

Загальна оцінка роботи, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і повнота викладу в публікаціях

Дисертаційна робота є самостійним, завершеним і комплексним науковим дослідженням, яке присвячене надзвичайно актуальній темі формування державної політики у сфері захисту дітей у цифровому середовищі. Авторкою здійснено всебічне теоретико-методологічне обґрунтування досліджуваної проблематики, проведено ґрунтовний аналіз сучасного стану, типології та характеру цифрових загроз, а також напрацьовано системні підходи до удосконалення публічної політики з урахуванням кращих світових практик, національних особливостей та викликів воєнного і поствоєнного періодів.

Наукові положення, сформульовані в дисертації, мають високий ступінь обґрунтованості, що забезпечується використанням широкого кола джерел, сучасного методологічного інструментарію, зокрема системного, порівняльного, прогностичного, структурно-функціонального, інституційного, правового аналізу. Авторкою вдало поєднано теоретичні засади з практичними аспектами, що дозволило запропонувати цілісну концептуальну модель державної політики цифрової безпеки дітей, а також розробити інституційні, організаційні й технологічні механізми її реалізації. Достовірність і наукова доброчесність викладених положень підтверджуються логічною послідовністю викладу, прозорістю джерельної бази, ретельною структурованістю аргументації та відповідністю змісту поставленим завданням дослідження.

У роботі чітко простежується внутрішня логіка, послідовне вирішення наукових завдань, відповідність між метою, об'єктом, предметом, гіпотезами і результатами дослідження. Усі сформульовані у дисертації висновки мають належну доказову базу, відповідають цілям і завданням дослідження, а запропоновані рекомендації мають не лише теоретичну новизну, а й прикладну цінність для розробки політик на рівні органів публічного управління, освітніх та соціальних інституцій, громадських організацій, що працюють у сфері дитинства, безпеки, цифрової трансформації.

Окремо слід відзначити ґрунтовність викладення результатів у наукових публікаціях авторки, які достатньо повно охоплюють основні положення дисертації. Вони представлені в рецензованих фахових виданнях, зокрема у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, що свідчить про належний рівень апробації результатів дослідження в академічному середовищі. Це підтверджує відповідність дисертації встановленим вимогам щодо наукової апробації, демонструє наукову активність здобувачки та її орієнтацію на інтеграцію у вітчизняний і міжнародний науковий дискурс.

Таким чином, дисертаційна робота відповідає сучасним науковим вимогам, а її положення та рекомендації можуть бути використані у практиці

формування державної політики, зокрема в контексті цифрової трансформації публічного управління та забезпечення прав дитини в умовах цифрового середовища.

Наукове значення та новизна дисертації

Дисертаційна робота має суттєве наукове значення, оскільки вперше на міждисциплінарному рівні комплексно досліджено державну політику у сфері захисту дітей у цифровому середовищі, що є надзвичайно актуальним в умовах глобальної цифровізації, гібридних загроз, інформаційного тиску та трансформаційних викликів, з якими стикається сучасне українське суспільство, зокрема в умовах повномасштабної війни. У роботі з позицій науки публічного управління розроблено новий науково-методологічний підхід до розуміння механізмів формування й реалізації державної політики цифрової безпеки дітей, що об'єднує правові, інституційні, організаційні, соціальні, етичні та технологічні компоненти. З урахуванням багатовекторного характеру дослідження, новизна полягає в інтеграції концепцій захисту прав дитини, кібербезпеки, цифрової трансформації та системного адміністрування.

Наукова новизна дисертації проявляється у кількох ключових аспектах. По-перше, обґрунтовано концептуальні засади формування державної політики у сфері захисту дітей у цифровому просторі як багатокомпонентної системи, що враховує ризики цифрового середовища, динаміку цифрових трансформацій, принципи сталості, інклюзії, дитиноцентризму, превентивності та етичної цифрової взаємодії. По-друге, запропоновано нову типологію цифрових загроз для дітей з урахуванням сучасних тенденцій (кібербулінг, онлайн-грумінг, цифрова залежність, інформаційна маніпуляція, цифрова сегрегація), яка дозволяє диференційовано підходити до розробки інструментів політики у сфері захисту дитини. По-третє, здійснено систематизацію чинників, що обмежують ефективність державної політики у сфері цифрової безпеки дітей в Україні, зокрема правових, організаційних, міжвідомчих, цифрових, інституційних бар'єрів.

Крім того, дисертанткою обґрунтовано модель державної політики цифрової безпеки дітей, яка включає стратегічні напрями, ключові інституції, механізми міжсекторальної взаємодії, цифрові сервіси, освітньо-інформаційні інструменти та комунікаційні канали. Особливе значення має запропонована концептуальна основа цифрової трансформації сфери захисту дітей, що передбачає створення національної цифрової екосистеми безпечного онлайн-середовища, впровадження етичних стандартів цифрової взаємодії та забезпечення активної участі дітей у процесах розроблення й моніторингу відповідної політики. Дисертанткою запропоновано модель інституційної цифрової інтеграції, яка забезпечує злагоджену взаємодію між державними органами, громадянським суспільством, освітніми закладами, соціальними службами, приватним сектором та самими дітьми.

Таким чином, наукова новизна дослідження полягає не лише в узагальненні наявних теоретичних підходів, а й у створенні цілісної авторської концепції сучасної державної політики захисту дітей у цифровому середовищі, що має високий потенціал для впровадження в управлінську практику та подальші наукові розвідки.

Достовірність і практичне значення результатів дисертаційної роботи

Достовірність і практичне значення результатів дисертаційної роботи Димитрієвої О. І. є важливими критеріями оцінки її наукової та прикладної цінності. Достовірність результатів дисертаційного дослідження підтверджується цілісною логікою викладення наукового матеріалу, належним теоретико-методологічним обґрунтуванням вибору підходів, комплексним використанням сучасних методів наукового пізнання, а також опорою на широкий спектр джерел – нормативно-правових актів, офіційної статистики, міжнародних документів, галузевих звітів, результатів вітчизняних і зарубіжних досліджень. У процесі аналізу авторка використовувала системний, структурно-функціональний, інституційний, порівняльно-правовий, прогностичний та міждисциплінарний підходи, що забезпечило глибину дослідження і дозволило сформулювати комплексне

бачення проблеми.

Результати дослідження узгоджуються з даними та висновками авторитетних міжнародних організацій, зокрема ООН, ЮНІСЕФ, Ради Європи, Європейського Союзу, та відповідають провідним науковим підходам у сфері цифрового врядування, кібербезпеки, захисту прав дітей. Висновки дисертаційної роботи логічно випливають із поставлених завдань, а отримані результати є внутрішньо несуперечливими та емпірично підтвердженими.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що її положення можуть бути використані органами публічного управління, органами місцевого самоврядування, національними інституціями, що забезпечують політику у сфері захисту дітей, закладами освіти та громадськими організаціями. Представлені авторкою моделі, методичні підходи й аналітичні інструменти можуть бути застосовані в процесі формування, реалізації та оцінювання державної політики цифрової безпеки дітей. Зокрема, це стосується розробки національної стратегії цифрової безпеки дитини, запровадження цифрових механізмів моніторингу загроз, формування інформаційної грамотності та кіберграмотності серед дітей, батьків, педагогів, а також створення платформ для цифрової участі дітей у політичному процесі.

Окремі результати дисертації впроваджені в практичну діяльність суб'єктів публічного управління, що підтверджується відповідними довідками та актами. Крім того, отримані результати можуть бути використані у підготовці освітніх програм, тренінгів, підвищенні кваліфікації фахівців у сфері публічного управління, цифрової трансформації та соціального захисту дітей. Враховуючи високий ступінь інституційної адаптивності та міжгалузевої релевантності запропонованих положень, дисертаційна робота має значний потенціал для впровадження у державну політику й управлінську практику в умовах трансформаційних змін в Україні.

Крім того, практичне значення дисертації підсилюється її актуальністю в контексті воєнного стану та повоєнної відбудови, коли питання цифрової

безпеки дітей набуває особливої важливості через активізацію онлайн-насилення, зростання кількості кіберзагроз, інформаційного впливу на неповнолітніх та підвищену психологічну вразливість дитячого середовища. В умовах цифровізації освітніх процесів, поширення платформ дистанційного навчання та соціальних мереж, розроблені в дисертації механізми державної політики цифрової безпеки дітей мають прикладну цінність для розбудови адаптивної, стійкої та дитиноцентричної системи публічного управління.

Дисертаційна робота також сприяє інституційному розвитку механізмів взаємодії між державою, громадянським суспільством та приватним сектором у сфері захисту прав дитини в цифровому просторі. Запропоновані підходи орієнтовані на синергію між секторами, міждисциплінарну інтеграцію та дотримання принципів відкритого врядування, що дає підстави вважати результати дослідження універсальними в контексті формування державно-громадського партнерства у сфері цифрової трансформації.

Таким чином, практичні результати дисертації становлять цінність для формування державної політики у сфері захисту дітей в цифровому середовищі, впровадження превентивних стратегій цифрової безпеки, розвитку цифрової компетентності всіх учасників освітнього та соціального процесів, а також для вдосконалення системи публічного управління в Україні відповідно до стандартів Європейського Союзу та принципів сталого розвитку.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дисертаційна робота вирізняється науковою ґрунтовністю, міждисциплінарним підходом та актуальністю розглянутої теми. Проте, як і будь-яке комплексне дослідження, вона не позбавлена певних зауважень та положень, які можуть бути предметом подальшої наукової дискусії:

1. Неоднозначність і термінологічна розбіжність між поняттями «кібербезпека дітей», «цифрова безпека дітей» та «онлайн-безпека» потребує чіткішого концептуального розмежування. У дисертації ці терміни

використовуються майже як синоніми, що ускладнює методологічну ясність дослідження (стор. 18 – 22). У майбутніх дослідженнях доцільно уточнити межі кожного з понять, виходячи з сучасної міжнародної термінології, щоб забезпечити узгодженість публічної політики.

2. Питання дотримання балансу між захистом дітей в цифровому середовищі та забезпеченням їхніх цифрових прав (наприклад, права на доступ до інформації, цифрову автономію) в роботі окреслено недостатньо. Тема балансу між захистом та свободами є особливо актуальною в контексті розробки нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у цифровому просторі (стор. 83 – 85, 92). Вбачаю доцільним включити до перспектив подальших досліджень питання етичних меж державного втручання у цифрове середовище дитини.

3. Порівняльний аналіз міжнародного досвіду забезпечення цифрової безпеки дітей є актуальним і змістовним, однак не повною мірою відображено адаптаційний потенціал зарубіжних практик до українських реалій. Наприклад, детально розглянуто політики Великої Британії, Естонії, США (стор. 102 – 110), але недостатньо приділено уваги механізмам їх імплементації у правове поле та управлінську практику України з урахуванням вітчизняних обмежень (фінансових, технічних, інституційних).

4. Інституційний механізм державного управління захистом дітей у кіберпросторі описано переважно в теоретичній площині, водночас потребує глибшого аналізу функціональної взаємодії між ключовими суб'єктами. Наприклад, Держспецзв'язок, МВС, Мінцифра, Офіс Президента, Уповноважений з прав дитини – не завжди мають чітко розмежовані компетенції. Ці виклики згадані на стор. 132 – 134, але не розгорнуто у вигляді інституційної карти або функціонального поділу повноважень, що зменшує прикладну вартість висновків.

5. У роботі недостатньо використано емпіричні дані щодо стану цифрової безпеки дітей в Україні: зокрема, обмежено представлено соціологічні, статистичні або аналітичні звіти міжнародних та українських інституцій. У результаті оцінка загроз базується переважно на аналітичному

узагальненні, а не на оригінальних даних. Наприклад, розділ 2.2 містить загальну оцінку загроз (стор. 123 – 126), але відсутні репрезентативні вибірки, що дозволило б верифікувати рівень загроз серед різних вікових або регіональних груп.

6. Не враховано регіональний контекст при формулюванні заходів державної політики у сфері цифрової безпеки дітей. В умовах децентралізації важливо передбачити можливість локального реагування на кіберзагрози, залежно від ресурсної спроможності органів місцевого самоврядування. Цей аспект згадується фрагментарно на стор. 163 – 165, однак не отримав подальшого розвитку.

Таким чином, хоча дисертація є ґрунтовним і актуальним дослідженням, деякі аспекти можуть бути поглиблені у майбутніх наукових роботах або розширені у подальших прикладних розробках. Ці зауваження не знижують загальної наукової цінності роботи, а навпаки – вказують на перспективи подальших досліджень у цій сфері.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертація Димитрієвої Оксани Ігорівни на тему «Державна політика захисту дітей у кіберпросторі як пріоритет гуманітарної безпеки України» є комплексним науковим дослідженням, яке охоплює широкий спектр теоретичних, методологічних та прикладних аспектів формування і реалізації державної політики у сфері цифрової безпеки дітей. У процесі дослідження авторкою здійснено ґрунтовний аналіз стану проблематики захисту дітей в онлайн-середовищі, ідентифіковано ключові загрози, інституційні прогалини, а також запропоновано науково обґрунтовані концептуальні та практичні напрями вдосконалення державного управління в цій сфері.

У дисертації переконливо обґрунтовано, що цифрове середовище стало невід’ємною частиною життя сучасної дитини, а отже, питання її безпеки у кіберпросторі прямо пов’язане з гуманітарною безпекою держави. Особливу увагу приділено загрозам, що посилюються в умовах воєнного стану, зокрема впливу дезінформації, онлайн-насилства, порушення прав дитини, а також

недостатності національної цифрової інфраструктури захисту. Дисертанткою визначено стратегічні пріоритети державної політики у сфері захисту дітей, окреслено концептуальні основи цифрової трансформації системи публічного управління та запропоновано модель національної системи моніторингу й реагування на кіберзагрози, що становить вагомий внесок у розвиток наукової галузі.

Зміст дисертації повністю відповідає визначеній меті, всі поставлені авторкою наукові завдання вирішено у повному обсязі. Представлені у дисертації положення відображають високий рівень наукової новизни, а обґрунтованість висновків підтверджена логікою дослідження, належною структурованістю та якісною аргументацією. Структура роботи відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, матеріали подані послідовно, з дотриманням принципів наукової етики та академічної доброчесності.

З огляду на викладене, вважаю, що дисертаційна робота Димитрієвої Оксани Ігорівни на тему «Державна політика захисту дітей у кіберпросторі як пріоритет гуманітарної безпеки України» за актуальністю, науковою новизною, практичною значущістю та рівнем виконання повністю відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року № 656), а її авторка – Димитрієва Оксана Ігорівна заслуговує на присудження наукового ступеню кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку.

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри бізнесу, адміністрування та права ЗВО «Університет трансформації майбутнього» (УТМ)

ЯРОВОЙ Тихон